

Warszawa, 14-04-2025 r.

BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich
Wojciech Brzozowski

IX.517.344.2025.JN

Pani
płk Renata Niziołek
Zastępca Dyrektora Generalnego
Służby Więziennej

Szanowna Pani Dyrektor,

bardzo dziękuję za odpowiedź w sprawie opieki zdrowotnej dla mężczyzn pozbawionych wolności w zakresie realizacji badań przesiewowych ukierunkowanych na wykrywanie raka prostaty (PSA)¹. Treść tej odpowiedzi skłania mnie jednak, by ponownie zwrócić się w tej sprawie.

Z pełną powagą traktuję zapowiedziane na spotkaniu z przedstawicielami Ministerstwa Sprawiedliwości i Centralnego Zarządu Służby Więziennej w dniu 6 marca br. działania polegające na wdrożeniu programów wielopoziomowej profilaktyki zdrowotnej dla więźniów. Deklaracja ta nie wynika – jak sądzę – jedynie z obowiązku, który został określony w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 czerwca 2012 r. w sprawie udzielania świadczeń zdrowotnych przez podmioty lecznicze dla osób pozbawionych wolności², lecz przede wszystkim ze zrozumienia kluczowej roli profilaktyki w opiece zdrowotnej.

¹ Pismo z dnia 14 marca 2025 r., l.dz. BSZ.055.1.2025.BOP.

² Zgodnie z § 2 ust. 1 pkt 9 rozporządzenia: „Podmioty lecznicze udzielają osobom pozbawionym wolności świadczeń zdrowotnych związanych z zapobieganiem powstawaniu urazów i chorób przez działania profilaktyczne oraz obowiązkowe szczepienia ochronne”.

Elementy profilaktyki wczesnej, promującej zdrowy styl życia i aktywność, są powszechnie uznawane za korzystne dla ludzkiego organizmu i znajdują się w programach przygotowywanych w ramach oddziaływań penitencjarnych. Nie mniej istotna jest jednak profilaktyka wtórna, która polega na podejmowaniu prób wczesnego wykrycia schorzenia u osób szczególnie narażonych na zachorowanie. Ważną rolę odgrywają tutaj badania przesiewowe, które umożliwiają rozpoznanie choroby w jej początkowym stadium. Zwiększa to szansę na wdrożenie skutecznego i efektywnego leczenia. Doskonałym przykładem takiego screeningu jest akcja zorganizowana w 2024 r. w Zakładzie Karnym w Goleniowie, związana z badaniami mammograficznymi i profilaktyki zdrowotnej, które możliwe były dzięki współpracy z Goleniowskim Stowarzyszeniem Kobiet z Problemem Onkologicznym „Ewa”. Na stronie internetowej ww. jednostki penitencjarnej można przeczytać: „Doskonale wiadomo, że szerzenie świadomości na temat chorób onkologicznych oraz regularne badania pozwalają wykryć wczesne zmiany nowotworowe, a w konsekwencji zastosować skuteczne leczenie”³. Nie trzeba uzasadniać, że potrzeba działań tego typu dotyczy nie tylko kobiet, lecz i mężczyzn, którzy wszak stanowią zdecydowaną większość osadzonych w jednostkach penitencjarnych.

Rak prostaty to nowotwór, na który mężczyźni w Unii Europejskiej zapadają najczęściej i który jako drugi (po raku płuc) najczęściej prowadzi do zgonu. W Polsce z roku na rok diagnozuje się coraz więcej przypadków tej choroby i wciąż niemal co trzeci Polak dowiaduje się o niej zbyt późno. Choroba ta długo potrafi rozwijać się w ukryciu, dlatego tak ważne są badania przesiewowe. Ministerstwo Zdrowia i Narodowy Fundusz Zdrowia zachęcają mężczyzn do regularnych badań⁴. Prowadzone są także liczne kampanie promujące badania profilaktyczne przez organizacje pozarządowe⁵. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich takimi działaniami muszą być objęci także mężczyźni przebywający w zakładach karnych i aresztach śledczych. Edukacja zdrowotna powinna być realizowana dla wszystkich osadzonych mężczyzn. Co jednak ważniejsze, podstawowe badania przesiewowe, czyli oznaczenie stężenia PSA, powinny być realizowane dla wszystkich, którzy ukończyli 40 rok życia i są zainteresowani skorzystaniem z tego świadczenia.

Z otrzymanego od Pani Dyrektor pisma wynika, że obecnie badania w zakresie wykrywania raka prostaty PSA wykonywane są tylko w ramach postępowania

³ Zob. <https://www.sw.gov.pl/aktualnosc/zaklad-karny-w-goleniowie-profilaktyka-to-podstawa>.

⁴ Zob. <https://pacjent.gov.pl/aktualnosc/meska-sprawa-profilaktyka-raka-prostaty-i-jader>.

⁵ Zob. np. <https://mosznowladcy.pl/akcja>.

diagnostyczno-leczniczego, na podstawie skierowania wystawionego przez lekarza lub lekarza specjalistę, po uprzednim badaniu pacjenta. Moją intencją jest natomiast, by Służba Więzienna w ramach obowiązku podejmowania działań profilaktycznych, o których mowa w przywołanym wcześniej rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości, przygotowywała cykliczne działania z zakresu profilaktyki chorób nowotworowych – w tym skierowane do mężczyzn i nakierowane na wykrywanie występujących u nich nowotworów, w szczególności właśnie raka prostaty.

Dlatego też zwracam się do Pani Dyrektor z uprzejmą prośbą o podjęcie wysiłku w celu wdrożenia, w ramach profilaktyki zdrowotnej, badań przesiewowych w zakresie raka prostaty u skazanych mężczyzn. Jestem przekonany, że przyniosą one wymierne korzyści nie tylko dla samych pacjentów, ale i dla całego społeczeństwa. W realizacji tego planu pomocne mogą być programy profilaktyczne tworzone okazjnie przez samorządy lokalne oraz organizacje pozarządowe, czego przykładem są doświadczenia kierownictwa Zakładu Karnego w Goleniowie. Poddaję również pod rozagę podjęcie rozmów z Ministerstwem Zdrowia, które będą służyły zapobieżeniu wyłączania osób pozbawionych wolności z pilotażowych programów zdrowotnych czy lekowych – jak to niestety miało miejsce w programie „Profilaktyka 40 PLUS”⁶ – przygotowywanych w przyszłości i odzwierciedlanych w przepisach prawnych leżących w kompetencji Ministra Zdrowia.

Uprzejmie proszę o powiadomienie o stanowisku zajęтым przez Panią Dyrektor w przedstawionej sprawie i o podjętych działaniach.

Z poważaniem

Wojciech Brzozowski

Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/

⁶ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 14 czerwca 2021 r. w sprawie programu pilotażowego „Profilaktyka 40 PLUS” (Dz. U. poz. 1081).